El llegat de la que fou la *Tarraco* romana, la única de les colònies de la Hispania citerior que incloïa en els seus títols l'apel·latiu de «ciutat triomfal», és encara ben visible avui en dia. Més enllà dels testimonis arqueològics, declarats per la UNESCO com a Patrimoni de la Humanitat l'any 2000, tot un conjunt d'activitats culturals i divulgatives, de ben segur la més coneguda i consolidada és el festival anual de «Tarraco Viva», giren al voltant d'aquesta fascinant herència romana.

Amb aquesta mateixa vocació, la d'impulsar la recerca i la transferència d'època romana, el Medical Anthropology Research Center de la Universitat Rovira i Virgili va organitzar, l'any 2015, unes jornades per abordar un tema tan específic i complex com és el de la medicina a Roma. Paral·lelament, a més, aquestes jornades van anar acompanyades d'una exposició que va aplegar, per una banda, una mostra itinerant produïda pel museu de Badalona i, per l'altra, una part del fons documental del Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació del campus Catalunya de la URV sobre aquesta temàtica. Finalment, ja a l'any 2017, via la llum el llibre que és objecte d'aquesta ressenya, *ARS MEDICA. La medicina en l'època romana*, el qual agrupa les aportacions més rellevants de les esmentades jornades. En el seu conjunt i sense perdre de vista la vessant didàctica, les aportacions que conformen el volum ens permeten tenir una percepció més completa d'una de les peces que conformen el complex trencaclosques grecoromà.

El llibre s'estructura en tres parts. En la primera, la coordinadora del llibre –la Dra. Joana Zaragoza– realitza un succint apartat introductori en el qual, a més de contextualitzar l'objecte d'estudi, fa una síntesi dels diversos capítols que conformen l'obra. En la segona part, trobem tres capítols que, prenent com a referència diferents fonts arqueològiques, epigràfiques i literàries, conformen el cos central del llibre. Finalment, en la tercera part, trobem un darrer capítol que explica i detalla l'exposició que, com ja s'ha comentat, es va realitzar al CRAI Catalunya de la URV en motiu de les jornades que van esdevenir l'origen d'aquest llibre.

“Parlar de la medicina a Roma és parlar dels inicis de la medicina occidental”. Amb aquesta frase Joana Zaragoza, doctora en Filologia Grega i professora titular de la URV, comença la introducció del llibre. Un apartat que repassa els inicis, a la Grècia clàssica, de la medicina tècnica a partir dels conceptes de *phýsis* (naturalesa) i *tekhne* (art). Uns inicis que no van substituir, ni molt menys, la medicina credencial i, per tant, el culte a les divinitats com, per exemple, Asclepi (Esculapi a Roma). Totes les teories derivades d'una i altra medicina (la tècnica i la credencial), incloent-hi les sincrètiques fruit de la barreja entre ambdues, es van acabar introduint a tot l'Imperi, malgrat l'actitud antigrega i reticent d'alguns factors de la societat romana que no veien amb bons ulls l'ars medica, i d'una manera més tranquil·la acabaren passant a Bizanci.

A continuació Ada Lasheras González, historiadora i arqueòloga de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, realitza una anàlisi social de la professió del metge i la seva praxi en l'antiguitat tardana (s. III – s. VIII). Així, doncs, sota el títol “La medicina en la antigüedad tardía: una aproximación a partir de las fuentes escritas», el capítol conté un extens apartat de fonts, ja siguin de caràcter historiogràfic, literari, jurídic o epigràfic, que permeten recórrer un interessant recorregut pels aspectes més rellevants de la disciplina mèdica en la cronologia descrita.

De la mà de Ricardo Mar Medina, arquitecte i professor titular d'Arqueologia a la URV, ens endinsem al món dels «cultos y santuarios de sanación en las ciudades romanas: el ejemplo de Ampurias». A través de les excavacions arqueològiques, doncs, el text explica l'organització arquitectònica d'aquests llocs de culte i, al mateix temps, de curació. En aquest sentit, el dr. Mar detalla com eren els santuaris d'*Asklepios*, posant especial èmfasi en el situat a Empúries, i acaba per fer una dissertació dels rituals sanatoris, en especial de la tècnica de la incubatio, que es practicaven en aquests temples.

La Dra. Joana Zaragoza torna a entrar en escena amb el capítol que porta per títol «Medicina griega, medicina romana: una visión del cuerpo femenino». Aquest article aporta una visió molt suggerent sobre aquesta temàtica que s'aparta de l'androcentrisme que, des de fa molts segles, ha estat present en els estudis de la història, la literatura i l'arqueologia clàssica. L'autora analitza, en

profunditat, la perversitat de les teories que, des d'un bon inici, van sustentar la debilitat de la naturalesa femenina. En aquest sentit, descriu com l'embriologia i la fisiologia que contenen els tractats de metges grecs i romans alimenten la idea de la inferioritat femenina. Grecs i romans, pobles amb una organització patriarcal, van emprar teories mèdiques per exercir una dominació sobre la dona a la qual li van destinar una única funció: la de parir fills.

El darrer text, firmat per la Mònica Bonillo Martínez com a responsable de formació i promoció del CRAI Catalunya de la URV, conté una exhaustiva descripció –inclosos els detalls tècnics i fotografies– de l'exposició «*Ars Medica. La medicina a Roma*» que a finals del 2015 va acollir les instal·lacions del CRAI. Aquesta exposició, una mostra itinerant produïda pel Museu de Badalona, tenia l'objectiu d'apropar els visitants a la forma d'entendre la medicina en l'època romana a partir de les malalties més freqüents, les especialitats mèdiques i les teràpies que s'aplicaven. Com a valor afegit, a més, el personal del CRAI Catalunya –amb la col·laboració dels drs. Josep M. Comelles i Coral Cuadrada– va realitzar una selecció bibliogràfica per tal de donar a conèixer tractats mèdics de l'època i altres treballs especialitzats que formen part del seu fons documental.

Per tot plegat, ens trobem davant d'una obra molt didàctica i, essencialment, divulgativa. I, precisament, és aquest objectiu el que explicita la coordinadora del llibre al escriure que “esperem que el volum que ara teniu a les mans us aporti llum sobre alguns temes de molta importància per capir el món i la societat en què vivim. Creiem que la transferència de coneixements és un dels objectius de la recerca, i esperem que aquest llibre us deixi moments de gaudi i us ajudi a tots i totes a saber una mica més de les nostres arrels”.

JOSEP BARCELÓ PRATS

Doctor en Antropologia Social i Cultural

Universitat Rovira i Virgili